

УДК 025.171

А. Титченко, здобувач гр. ІС 23-М

Центральноукраїнський національний технічний університет

КЛЮЧОВІ ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМКИ ТА УНІКАЛЬНІ ЕКСПОНАТИ КОЛЕКЦІЇ В ОБЛАСНІЙ УНІВЕРСАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕКІ ІМ. Д. І. ЧИЖЕВСЬКОГО

Проаналізовано етапи створення бібліотечних фондів, їх змістову структуру та унікальні видання, що увійшли до складу колекцій. Розглянуто основні напрямки дослідження бібліотек, включно з реставрацією, каталогізацією та цифровізацією фондів. Особливу увагу приділено аналізу таких складових: рідкісні книги XVII–XX століть, рукописи, особисте листування, роботи самого Д.І. Чижевського та дисертації його учнів. Також розглянуто важливі аспекти функціонування архівів, що супроводжують бібліотеки, зокрема збереження рукописів, автографів відомих діячів та картотек. Здійснено аналіз проблем, пов'язаних із втратою частини фондів і перспектив їх подальшого вивчення та популяризації.

ОУНБ імені Дмитра Івановича Чижевського, реставрація, зберігання, рідкісні книги, колекція, рукопис, листування, автограф, Галле, Гейдельберг

Постановка проблеми. Життя і наукова діяльність видатного українського вченого Дмитра Івановича Чижевського залишили вагомий слід у світовій славістиці, філософії, богослов'ї та культурології. Питання збереження, дослідження та систематизації його бібліотек, сформованих у Галле та Гейдельберзі, є актуальними для сучасних гуманітарних студій. Важливість цих фондів полягає у їхній унікальності, багатстві змісту та значенні для подальшого розвитку української і світової науки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження бібліотек Д.І. Чижевського проводиться з 1990-х років, коли фонд у Галле був відкритий для науковців. Каталоги бібліотеки вперше створено ще у 1946–1947 роках, проте лише у 2001 році вони стали доступні онлайн, а в 2003 році – опубліковані в друкованому форматі. Унікальні видання XVII–XX століть, праці слов'янських і німецьких філософів, рідкісні богословські та мовознавчі тексти залишаються предметом наукового інтересу. Гейдельберзька бібліотека, зібрана пізніше, містить понад 12 000 книг, серед яких численні рідкісні видання, архіви та особисті документи. Дослідники, такі як Вольфганг Янцен, активно працювали над поверненням частини втрачених видань.

Мета й завдання дослідження. Метою роботи є аналіз змісту та структури Галльської та Гейдельберзької бібліотек Д.І. Чижевського, а також окреслення їхнього значення для сучасної науки.

Основними завданнями є:

- вивчення основних етапів формування бібліотеки Д. Чижевського;
- систематизація унікальних видань і рідкісних екземплярів, що увійшли до фондів;
- аналіз рукописів, листування та інших архівних матеріалів;
- визначення перспектив подальшого дослідження та реставрації бібліотечних фондів.

Виклад основного матеріалу. У 2009 році фонди бібліотеки поповнились виданнями з особистої бібліотеки Дмитра Чижевського зібраної в період з 1945 року і до 1977 року

(Гайдельберзької бібліотеки). 297 примірників універсальних за змістом, з них 228 книг, 69 періодичних видань.

Таблиця 1.

Тематичне спрямування колекції

	Назв	Примірників	%
0. Наука та знання в цілому	4	5	1,7
1. Філософія. Психологія	6	6	2
2. Релігія. Теологія (богослов'я)	7	7	2,4
3. Суспільні науки. Політика. Економіка. Право	6	6	2
4. Математика. Природничі науки	95	95	32
5. Прикладні науки. Медицина. Техніка. Сільське господарство	6	6	2
6. Мистецтво. Архітектура. Ігри. Спорт	1	1	0,3
7. Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство	86	145	48,8
8. Географія . Біографії . Історія	26	26	8,8

Галльська бібліотека. Формування бібліотеки у місті Галле тривало з 1920-х років до 1945 року.

До фонду увійшли:

- рідкісні книги XVII–XX століть (богословські праці, слов'янознавчі дослідження, філософські тексти);
- старовинні біблії та словники;
- роботи Д. Чижевського та його учнів.

Після Другої світової війни бібліотека була реквізована й передана до університету в Галле. Каталог налічує 6283 найменування книг 20 мовами. У 1990-х роках почалися дослідження фонду, а згодом було запущено проекти реставрації та оцифрування.

Гейдельберзька бібліотека

Перебуваючи у Гейдельберзі після 1945 року, Дмитро Чижевський сформував ще масштабнішу бібліотеку, що включала понад 12 000 книг, серед яких:

- видання до 1900 року;
- роботи Яна Амоса Коменського та з протестантської теології XVII–XVIII століть;
- рукописи, чернетки, картотеки та особисте листування (30 000 листів);
- автографи відомих діячів: Ф.А. Степун, Г.В. Флоровський, Р. Якобсон.

На жаль, у 2004 році частина фонду була продана букіністам, а унікальні видання розійшлися по приватних колекціях.

Унікальні та цінні екземпляри

Серед найцінніших матеріалів обох бібліотек слід виділити:

- роботи самого Д.І. Чижевського з автографами;
- дисертації учнів і колег вченого;
- серії видань, редаговані Д. Чижевським;
- листівки із прозою художника С. Шаршуна;
- книги з дарчими написами відомих науковців і культурних діячів того часу.

Висновок

Бібліотеки Дмитра Івановича Чижевського у Галле та Гейдельберзі є надзвичайно цінними для дослідження історії науки, філософії та культури. Незважаючи на часткові втрати, ці фонди продовжують зберігати унікальні рукописи, книги й архіви. Подальше вивчення, реставрація й каталогізація матеріалів є важливим завданням для сучасних дослідників, оскільки це сприятиме глибшому осмисленню спадщини видатного українського вченого.

Список літератури

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 27.01.1995. Поточна редакція 01.01.2022. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> .
2. Дмитро Іванович Чижевський і його сучасники. Листи, спогади / укл.: Ірина Валявко, Олександр Чуднов, Володимир Янцен. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 527 с.
3. Дмитро Чижевський: особистість і творчість (до 125-річчя від дня народження): бібліографічний покажчик (з фондів ОУНБ ім. Д.І.Чижевського) / Департамент культури, туризму та культурної спадщини Кіровоградської обласної державної адміністрації, Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського, м. Кропивницький; укл. О.Е.Нельга, Н.П. Пивовар; ред. Н.Ф.Калашнікова, О.П.Сергеева; відп. за вип. Є.Г. Літвінова. Кропивницький, 2019. 132 с.
4. Зеленська Н.М. Видання зі штампами дореволюційних навчальних закладів Єлисаветграда у фондах бібліотеки ім. Д.Чижевського. Київ, 2013. 8–9.
5. Офіційний веб-сайт ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. URL : <https://library.kr.ua/> .